

Vattenmyndigheten Södra Östersjön
Länsstyrelsen Kalmar län
39186 Kalmar

Kalmar, 4 maj 2015

Yttrande över förslag till förvaltningsplan, miljö kvalitetsnormer och åtgärdsprogram för Södra Östersjöns Vattendistrikt, 2015-2021

Vattenmyndighetens diarienummer 537-5346-2014

Introduktion

Vattenrådet tycker det är mycket viktigt att det arbetas på alla möjliga nivåer för att uppnå god vattenstatus i våra vatten. Vi noterar att Vattenmyndigheten och Länsstyrelsen Kalmar län har tagit på sig ett stort och krävande jobb genom att kartlägga problem och beskriva vilka lösningar som behöver göras för att säkerställa att framtidens generationer kommer ha tillgång till tillräckligt och rent vatten. Vi har uppskattat möjligheten att träffas och ha dialog med vattenexperter på myndigheterna de senaste åren.

Vattenrådet har tagit uppdraget att granska och kommentera förvaltnings- och åtgärdsplanen på allvar och har här nedan beskrivit ett antal punkter som vi är överens om och som behöver utarbetas eller justeras. Utöver detta har enskilda medlemmar för ett antal konkreta vattenförekomster skickat in yttrande och kommentarer direkt via VISS.

1. Vattenfrågan är ytterst viktig, men finansieringsplan saknas

I förvaltningsplanen och åtgärdsprogrammet beskrivs en rad åtgärder hos myndigheter och fysiska åtgärder i verkligheten som bör göras för att uppnå god status.

Om alla åtgärder genomförs kommer det att kosta samhället mycket pengar. Vi misstänker att de verkliga kostnaderna på fysiska åtgärder kan ligga mycket högre än vad kostnadsberäkningarna anger. Vi anser också att det behövs fler resurser till vattenrådet, kommunikation, övervakning och uppföljning (se våra punkter nedan).

En detalj: i VISS-tabellen beskrivs kostnaderna som "totalkostnad", men om vi har fattat kostnadsberäkningarna rätt, bör det stå "årlig kostnad".

Dessvärre saknas en finansieringsplan och en tidsplan till vattenförvaltningsarbetet. Det gör det svårt för oss att bedöma om åtgärdsprogrammet är realistiskt genomförbart. Det är ytterst viktigt att myndigheterna har tillräckligt med finansiering för att genomföra föreslagna utredningar och åtgärder.

Det behövs innan fysiska åtgärder och förbättringar i vattnet kan genomföras. Förvaltningsplanen och åtgärdsprogrammet ger heller inget svar om hur fysiska åtgärder, övervakning och uppföljning kommer att finansieras. Flera föreslagna åtgärder har i nuläget ingen möjlighet till statlig eller EU medfinansiering, därför att de inte passar i definitioner från LOVA-anslaget, våtmarksstöd eller fiskevårdsstöd.

2. Vattenråd i förvaltningsarbetet

I förvaltningsplanen beskrivs hur olika vattenråd har bildats de senaste åren och att länsstyrelsen och vattenmyndigheten kommer stötta vattenråden. På flera samrådstillfällen har vattenrådet påpekat att deras kunskap bör tas tillvara. Dessvärre saknas en beskrivning över vad denna stöttning innehåller, samt saknas vattenråden som lokal samverkanspart i åtgärdsplanen.

Vattenrådet tycker det behövs en operativ regional samverkansorganisation där kommuner, vattenråd och länsstyrelsen regelbundet träffas och samverkar kring åtgärder och övervakning. Samverkanskrav från Vattendirektivet tyder på att alla intresserade parter måste få möjlighet att aktivt påverka planprocessen.

Även om vi har kommit en bit på vägen, har det än så länge inte utvecklats någon jämställd samverkansprocess. Numera är vattenråden beroende av hur och när vattenmyndigheten och länsstyrelsen vill engagera dem i vattenarbetet. Nyligen publicerad forskning (1) bekräftar att det finns behov för förbättringar i svensk vattenförvaltning när det gäller myndigheternas tillvägagångssätt kring samverkan. Deras rekommendationer är att gå från envägs kommunikation till dialog och att lära sig att använda erfarenhetsbaserade kunskaper.

Vattenrådet uppmuntrar vattenmyndigheten att, tillsammans med vattenrådssamordnare, ta del av nya utvecklade samverkansmodeller kring socialt och ömsesidigt lärande och arbeta fram en samverkanspraxis.

3. Finansiering vattenråd

Vattenråden ansvarar för lokal samverkan i vattenförvaltningen. För att kunna agera som riktiga parter i vattenförvaltningsarbetet, behöver vattenråden kunna arbeta långsiktigt. Bidragen som finns nu räcker inte. Nästan alla vattenråd behöver stöd från annat håll för att täcka administrativa kostnader. Situationen hotar vattenrådets existens och möjlighet att utvecklas som en likvärdig part i arbetet. Redan under tidigare möten med vattenmyndigheten har det här problemet påpekats.

4. Kommunikationsstrategi

Vattenrådet tycker att kommunikation med och information till allmänheten och organisationer är oerhört viktigt för att vattenförvaltningsarbetet ska vara framgångsrikt.

I åtgärdsprogrammet får Kemikalieinspektionen (åtgärd 1) och Naturvårdsverket (åtgärd 8) uppdrag att sprida information till allmänheten om vattenfrågor. Vattenrådet hade gärna sett att flera myndigheter skulle involveras och att en gemensam kommunikationsstrategi tagits fram. Dessutom bör nationella eller distriktsövergripande informationsinsatser stämmas av med kommuner och vattenråd på lokal nivå, för att budskapet överhuvudtaget ska nå fram till målgrupperna.

5. Statusklassning

De nya statusklassningarna har fått stöd av mer data. Samtidigt konstaterar vattenrådet att de flesta vattenförekomster i verksamhetsområden har låg eller måttlig tillförlitlighet, samt att olika bedömningsgrunder motsäger varandra ibland.

För oss är det ofta omöjligt att förstå hur bedömningen har kommit till. Information om till exempel provtagningsfrekvens, resultat och plats saknas.

Övervakning av vattenförekomster är överhuvudtaget bristande och det saknas även en plan för finansiering och uppföljning av åtgärder. Mycket jobb återstår att göra här, som vi redan har påpekat i vårt yttrande om regional miljöövervakning.

Även när det finns övervakningsdata i en vattenförekomst, är det inte enkelt att få tag i detta. Mätdata bör vara tillgänglig via SLUs databank, men den är inte operativ. När vattenrådet ber om aktuell mätdata, till exempel inom kalkningsuppföljning, får vi data som är minst 5 år gammal.

Undantag till låg tillförlitlighet och svårtillgänglig mätdata är Ljungbyåns huvudfåra, som har en bra mätserie, tack vara samordnad recipientkontroll. Den samordnare recipientkontrollen leder till förbättrat miljöövervakning och därmed högre tillförlitlighet av statusklassningarna.

Hösten 2014 har vattenrådet med en expert besökt ett antal platser längs med nedre Ljungbyån där under tidigare biotopkarteringar vandringshinder har noterats. Vi bjuder gärna in vattenmyndigheten och länsstyrelsen för ett möte för att omvärdera vissa hinder och diskutera våra förslag för enklare åtgärder vid ett antal hinder. Det här kan ha betydelse för hur vissa delar av nedre Ljungbyån kommer att klassas och när god status kan uppnås.

6. Fysiska åtgärder: synergi och konflikter

Vi saknar en åtgärdsanalys över huruvida åtgärderna skapar synergi eller motverkar andra (miljö)mål och samhällsmål. Åtgärdsplanen är i behov av mer helhetssyn kring åtgärder, något som behövs för att säkerställa motståndskraftiga vattensystem.

I åtgärdsprogram 2009 nämns att *"en åtgärdsanalys bör göras för att ta hänsyn till åtgärdernas synergi eller motsatseffekter. Analys av flertal åtgärder måste göras av någon med god lokal/regional kunskap som sedan bör sammanställas av vattenmyndigheten för övergripande analyser, utvärdering och jämförelse."*

Vi saknar en sådan analys i förslagen. Vissa åtgärder kan vara positiva på olika fronter och vi hade gärna sett att förvaltningsplanen beskriver dessa synergier. Andra åtgärder kan däremot ha motsatta effekter som måste undersökas för varje vattenförekomst. Till exempel att riva ut dammar kolliderar med bevarandet av kulturmiljöer samt vattenmagasinerande förmåga av vattensystemet. Dessutom bör åtgärder prioriteras efter vad som anses vara en rimlig kostnad för att uppnå resultat.

Ljungbyåns vattensystem är sjöfattigt och dammarna behövs för att bevara vatten i systemet. Vattenbrist är redan ett problem och kommer bara förvärras. Samma gäller i princip för de flesta vattendrag i sydöstra Sverige.

7. Fysiska åtgärder: prioritering, lokalisering och konkretisering

Vattenrådet tycker att åtgärdsprogrammet inte ger tillräcklig vägledning till vilka åtgärder och vattendrag som ska prioriteras och var åtgärderna ska genomföras.

Vi ifrågasätter listan med åtgärder som föreslås i de olika vattenförekomsterna. Det är i stort sett samma åtgärder i alla vattenförekomster, oavsett statusklassning eller problematik. Till exempel i vattenförekomster utan fastsällt problem med övergödning (**t.ex. Snärjebäcken, Ljungbyån och Hagbyån**) föreslås fortfarande övergödningståtgärder som fosfordammar och kvävevåtmarker. Kan det vara ekonomiskt försvarbart att göra sådana åtgärder? Forskning visar att våtmarker behöver en hög näringsbelastning för att kunna fungera som näringsfälla.

Samtidigt saknas en prioritering mellan åtgärder i ett avrinningsområde: Vilka åtgärder är viktigast och varför? Vi hade velat se en prioritering mellan åtgärderna, baserat på en ordentlig analys (se punkt 6).

Dessutom beskriver åtgärdsplanen inte var åtgärderna bör genomföras. Att koppla åtgärder till en vattenförekomst (eller mer korrekt: ett deltillrinningsområde) är oprecist. Dessutom är till exempel åtgärden "restaurera vattendrag" inte tillräckligt konkret; i denna åtgärd ingår allt från att anlägga våtmarker och återställa åfåror till att lägga i lekgrus.

Vi konstaterar att det bör tas ett steg till i arbetet, mot konkreta åtgärdsprogram för varje avrinningsområde. Annars riskerar viktiga åtgärder inte genomföras eller på fel plats. Lokalkunskap är nödvändig för att ta fram ett åtgärdsprogram.

Med detta sagt, saknar vi ett viktigt uppdrag i åtgärdsprogrammet. Nämligen uppdraget att arbeta fram ett konkret åtgärdsprogram för varje avrinningsområde tillsammans med relevant vattenråd (som likvärdig samarbetspartner, inte som remissinstans!). Utöver vattenrådet bör länsstyrelser och kommuner spela en viktig roll i framtagning och genomförandet av programmet.

8. Genomförda fysiska åtgärder dokumenteras inte tillräckligt i VISS

Vi har noterat att flertal våtmarker och kalkdiken inte finns med som genomförda åtgärder i VISS. Hur kommer ni att se till att alla åtgärder verkligen kommer in? Dessa genomförda åtgärder bör tas från listan med "möjliga åtgärder".

Den här listan med åtgärder som saknas kan vara lång!

Till exempel har det anlagts en våtmark bredvid Råsbäcken (med våtmarksstöd), som har följts upp med LOVA bidrag och restaurerades 2014 av Kalmar Kommun i samarbete med Linnéuniversitetet och vattenrådet (finansierades av Leader).

Dessutom undrar vattenrådet varför inte åtgärder som minskar näringsläckage, till exempel från Greppa Näringen, dokumenteras i VISS? Rekommendation att minska fosforläckage vid spridning av stallgödsel följs redan på många gårdar.

9. Kostnader för fysiska åtgärder ska inte gå till administrationstjänster

Vattenrådet har inte kunskap att bedöma om schablonkostnaderna för fysiska åtgärder stämmer med verkligheten eller om totalkostnaderna kommer att se till att vattenförekomster uppnår god status. Däremot vill vi påpeka att det är viktigt att det ska vara enkelt att göra rätt. Numera kräver administrativa tjänster, som jurister, konsulter och domstolen, en stor del av kostnaderna. Åtgärder/styrmedel ska verka för att minska dessa kostnader för samhället och enskilda som vill genomföra åtgärder.

10. Återremiss innan beslut tas och fortsatt samverkan

Till slut önskar vattenrådet att vi kommer att få en återremiss efter denna remissrunda, innan beslut tas av Vattendelegationen.

Vi vill också vara involverade i fortsatt arbete och på sådant sätt att det ger möjlighet till vattenrådet och allmänheten att påverka i ett tidigt skede i processen så att vi verkligen kan bidra till ett bättre vatten i vårt verksamhetsområde.

Samrådsmaterialet var mycket omfattande och vi kan ha missat information som kan vara viktig och vi vill behålla möjligheten att tycka till och påverka, även efter det här samrådstillfället.

Jessica Rydell
Ordförande Ljungbyåns Vattenråd

Renate Foks
Vattenrådssamordnare

Hänvisade litteratur:

- (1) Prospects for learning in river management: Exploring the initial implementation of the Water Framework Directive in a Swedish river basin, Carina Lundmark & Gunnar Jonsson, Environmental Education Research 03/2014